

Octavian SAIU

Platonov • 't Barre Land
 Maria Stuart • DE ROVERS
 Rajgan • De Prinselijk Kasteel
 Infla Song • Het Zinnelijk Kasteel
 De Veld • Toncelgroep Amsterdam
 Gloire/Grave • de bottelarij/KVS
 De Vloer • De Onderbrenging/Kaaitheater
 De Jongs met de camello's • Het Zinnelijk Toneel
 Alliance Indican • Victoria & Les Ballets C. de la B.
 Theatercompany's King Lear • Jan Lantiers & Nestcompany

THEATER FESTIVAL

2000

www.theaterfestival.org

AMSTERDAM

...Și amintirea unui început

În buna tradiție a Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru (AICT), seminariile tinerilor critici au loc în cadrul unor mari festivaluri din diferitele țări ale lumii. La Amsterdam, cea de-a 14-a ediție a THEATER FESTIVAL a găzduit și „Sesiunile tinerilor critici“, la care am participat, la recomandarea Biroului Secției Române a AICT. În limba engleză și, respectiv, franceză, ele au fost conduse de Kalina Stefanova (din Bulgaria) și Tatiana Proskurnikova (din Rusia). Director al stagiului a fost teatrologul polonez Andrzej Zurowski – vicepreședintele AICT. Diminețile zilelor dintre 31 august și 5 septembrie au fost consacrate dezbaterilor pe teme generale ale profesiei, dar și privitoare la spectacolele oferite.

Acestea au fost selecționate pentru festival de un juriu format din nouă critici de renume, care au ales din câteva sute de producții numai unsprezece, reprezentative pentru teatrul de limbă olandeză.

Diferite tematic și artistic, dar integrate parcă într-un anume curent, din punct de vedere sociologic foarte interesant, de reconsiderare a comunicării cu publicul, reprezentațiile s-au întemeiat pe scenarii inedite, dar și pe texte clasice de Shakespeare, Schiller, Cehov, Alexandre Dumas–fiul.

Sorin Alexandrescu, profesor la Universitatea din Amsterdam, aprecia, cu aproape un an în urmă, că în cultura contemporană curentele nu se pot identifica decât cu fiecare autor care

există. Este efectul previzibil al pulverizării canoanelor clasice și moderne. La Festivalul olandez, fiecare om de teatru era asimilabil, într-adevăr, unei singure direcții, aceleia pe care o promovează el însuși. În spații opuse sau asemănătoare, creatorii de aici compun un peisaj viu și complex: a vorbi despre toți înseamnă a vorbi despre fiecare. Ceea ce – prin natura împrejurărilor – nu este posibil. Și totuși, câteva montări obligă la mai amănunțite reflecții...

O poveste ivită din dragoste și moarte, mărturisind despre suflet și conștiință, este scenariul cunoscutei scriitoare Marguerite Duras: *India Song*, pus în scenă de Ivo van Hove pentru compania Het Zuidelijk Toneel. Un ventilator uriaș care se rotește continuu deasupra, imobilitatea ce evocă filosofia orientală, vocile actorilor care se aud numai din off, muzica stranie învăluitoare ...toate creează efectul hipnotizator al întâlnirii unei alte lumi. Spectatorii sunt așezați jumătate pe scenă, jumătate în sală. Bucuria primilor este participarea nemijlocită, contactul pur cu senzualitatea latentă a gesturilor; privilegiul celorlalți e puțința de a se privi, într-un fel, pe ei înșiși, proiectați într-un univers pe care nu-l vor pătrunde niciodată. Pentru toți rămâne simfonia subtilă a șoptelilor din difuzoare, întrerupte brusc de strigătul viceconsulului care o iubește în van pe soția ambasadorului Franței. Ca niște manechine, actorii și personajele s-au supus condiției lor: incomunicabilitatea. Numai prin durere, prin urletul cel mai sincer, europeanul mai poate fi el

însuși, mai poate fi auzit și înțeles de ceilalți. Dar atunci, ventilatorul, simbol al obsesiei care o are în centru pe eroină, dar și al supraviețuirii în timp, s-a oprit și iubirea este crucificată într-o imagine sensibilă care încheie totul. Un spectacol vizual și ermetic, într-o sală elegantă...

Față de acesta, *Platonov* – o montare fără culise și fără regizor, la începutul căreia actorii ne-au vorbit despre starea și problemele trupei: t Barre land – s-a situat la antipod. Paradoxul montării este reunirea în aceeași creație a manierei brechtienne de a concepe actul dramatic și a accentelor realiste de interpretare. Libertatea față de text a scăpat de orice complex – este o aserțiune care definește majoritatea spectacolelor din țara toleranței absolute. Evadarea protagoniștilor din „plictisul dramatizat” e jocul dublu, dialogul complice cu publicul. Rostite adesea către noi, replicile din Cehov se rup de tradiția cu care marii regizori ai Estului ne-au obișnuit, în teatru și în film. În spatele decorului sumar, prin ferestrele clădirii dintr-un fost centru industrial transformat cu succes într-unul cultural, se zăresc, când și când, trenurile care trec în viteză. Teatrul acesta nu se teme de realitate, pentru că nu se luptă niciodată cu ea și retragerea în ficțiune, ca anulare a prezentului concret, devine imposibilă... Mai actuală decât oricând, tema politicului a fost motivația trupei „De Roovers” de a opta pentru *Maria Stuart* de Schiller. Absența unui regizor a permis și aici alunecarea spre derizoriu, spre schematizarea incoerentă

a relațiilor. Reprezentația a debutat, într-un registru ludic și sobru totodată, cu declararea scopului: a oferi un exemplu major din erorile istoriei. Alegerea aparent aleatorie a celor ce interpretează rolurile de către un „maestru de ceremonii” anunța aceeași formulă ambivalentă, între abandonarea oricărei iluzii și jocul serios, profund chiar. Soluțiile au fost însă adecvate mai degrabă nivelului de școală sau de amatori, decât unui festival de asemenea anvergură. Dialogul reginelor a căror diferență de statut era frumos ilustrată, ca și alte pasaje rezolvate inspirat au fost estompate de micile improvizații fără suport intelectual. Caricaturizarea și șarjele nu au putut suplini absența unei viziuni care să dea omogenitate.

Regele Lear de la „Needcompany” – în năucitoarea propunere a lui Jan Lawers – cu dans și efecte sonore asurzitoare, traduce violența prin *kitsch*-ul postmodern agresiv. Destinul eroilor este povestea războiului care cuprinde și dizolvă totul. Logica evenimentelor se substituie logicii cuvintelor shakespeariene, redate integral pe un mic ecran electronic suspendat, ca o ironie. Cromatica, ordinea și registrele diferite ale scenelor creează sentimentul unui uriaș puzzle grotesc. Iluzia monarhului care crede zadarnic în puterea-i nemăsurată se transformă într-un coșmar de factură exacerbant expresionistă. Alienării și dezastrului de pe câmpul de luptă îi sunt asociate luminile și atmosfera muzicii hard-rock, formă de re-haotizare a umanității. Unica șansă pe care regizorul o lasă

personajelor și semenilor e de a supraviețui prin această sublimare a violenței, în care inocența se topește... În pofida coregrafiei profesioniste a Carlottei Sagna, spectacolul este dovada unei îndoielnice modalități de valorizare a marelui Will în rezonanțele stridende ale sfârșitului de veac. Finalul este revelator pentru intenția regizorală, textul pierzându-se în rostiri dezarticulate...

Peisajul festivalului a lăsat să se întrevadă liniile de gândire ale artiștilor de limbă olandeză (notă distinctivă a manifestării): relativizarea limbajului, a relației cu textul și cu publicul, o căutare spre (re)definirea teatralității.

În acest context, ca o exaltare a oricărui român iubitor de teatru, prezența spectacolului invitat, *An die Muzick* de la TES-București, crud și răscolitor, era „altceva“. Teatrul este joc, chiar și joacă, dar poate fi la fel de adevărat ca viața însăși. Confortul semiburghez al spectatorului occidental a pierit din primele clipe ale actului teatral și uman care exclude indiferența. O trupă din România le-a vorbit, ca și acum 26 de ani în cealaltă variantă, despre istorie, ca tragedie care a cuprins oameni de pretutindeni. Esența demersului, care transcende barierele esteticii, a fost înțeles. Chinurile evreilor în timpul Holocaustului au prilejuit descifrarea unui raport simbolic – acela dintre artă și suferință. Merită într-adevăr remarcat impactul șocant pe care, și acolo, la celălalt capăt al Europei, l-a izbutit spectacolul lui Pipp Simons.

Nu se poate vorbi însă despre festival, fără a pomeni despre faimosul Institut de Teatru, condus de Dragan Klaić.

O clădire ca un mic palat și un spirit care fac parte din istoria vie a Amsterdamului; un depozitar și un izvor de cultură adevărată, muzeu care ocrotește memoria și speranțele acestei arte. Este locul în care s-a desfășurat ultima sesiune a „tinerilor critici“ la care, ca și la celelalte, au participat invitați din Ungaria, Polonia, Cehia, Turcia, Canada, Belgia, ș.a. S-au încercat concluziile tuturor seminariilor, cu subiecte atât de incitante – de la condiția criticului, responsabilitatea lui morală și intelectuală, semnificațiile actului de lectură critică până la analiza fiecărui spectacol. Foarte interesante au fost introducerile în critica britanică și americană realizate pentru grupa anglofonă de Kalina Stefanova, la începutul discuțiilor matinale.

Fiecare dintre întâlniri ne-a marcat, fie și imperceptibil, puterea de a înțelege ceea ce privim. Într-o atmosferă de libertate și încredere, datorată și gazdelor noastre: Arthur Sonnen (directorul festivalului), Huda Raïs (coordonatoarea seminariilor) și Arlette Schijns, colocviile au însemnat înainte de toate prilejul de a construi prietenii autentice. Așa cum spunea Ian Herbert, directorul stagiilor AICT, este marea victorie a acestui proiect împlinit. Dincolo de frumusețea și farmecul orașului, Veneție a Nordului, dincolo de spectacole, am câștigat cu toții noi prieteni, oameni cu care corespondăm și pe care așteptăm, nostalgici, să-i revedem. Pentru că va exista mereu amintirea frumoasă a unui început de toamnă care ne leagă...

Scenă din *Maria Stuart* de Schiller